

تأثیر متقابل اخلاق و محیط کسب و کار بر توسعه اقتصادی

سعید کیان پور*

گروه اقتصاد، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه پیام نور همدان

(تاریخ دریافت: ۹۲/۵/۱۲، تاریخ پذیرش: ۹۲/۱۰/۱۴)

چکیده

زمینه: تأثیر اخلاق بر محیط کسب و کار از مقوله‌های مهمی است که شناخت نقش آن در توسعه اقتصادی جوامع مختلف، نظر اندیشمندان ادیان جهانی به ویژه اسلام را بیش از پیش جلب کرده است. به منظور رسیدن به توسعه، لزوم توجه به فساد، خشونت و فقر ملت‌ها که از نبود اخلاق اقتصادی و اخلاق محیط کسب و کار سرچشمه می‌گیرد احساس می‌شود. رفع بنیادی فساد، خشونت و فقر ملت‌ها در راستای انگیزه‌های عملی توسعه اقتصادی، جز با پیوند روزافزون اخلاق اقتصادی و اخلاق محیط کسب و کار میسر نخواهد شد. پژوهش حاضر می‌کوشد، به این سؤال پاسخ دهد که: چرا طی چهار دهه اخیر، برخی از کشورها گام‌های بلندی در مسیر رشد و توسعه اقتصادی برداشته‌اند و به موفقیت‌های چشمگیری در این زمینه دست یافته‌اند در حالی که، بسیاری از کشورهای دیگر کم و بیش در وضعیت سابق خود درجا زده‌اند.

نتیجه‌گیری: دو عامل مشخص: اولی، فساد مالی و اخلاقی و دیگری خشونت و جنگ‌های محلی پایان‌ناپذیر، از مهمترین عوامل بازدارنده رشد و توسعه اقتصادی به شمار می‌روند، و می‌توان از آنها به عنوان موانع اصلی ناکامی در پیشرفت اقتصادی یاد کرد. نتیجه بررسی‌ها نشان می‌دهد که اخلاق اقتصادی و اخلاق محیط کسب و کار بر توسعه اقتصادی تأثیر دارد.

کلیدواژه‌گان: اخلاق اقتصادی، توسعه اقتصادی، محیط کسب و کار

سراغاز

صاحب‌نظران، محاسبه و نتیجه را به صورت رتبه بندی کشورها در گزارشی به نام پروژه انجام کسب و کار اعلام می‌کند (۳). پیش از آنکه اقتصاد به صورت یک علم مدون درآمد مدت‌ها با آموزه‌های اخلاقی همراه بود اما به بهانه جدایی دانش از ارزش به تدریج از آن فاصله گرفت (۴). نظریه پردازان سرمایه داری، جریان آزاد اقتصاد را بهترین سازوکار تامین کننده منافع عمومی معرفی کردند (۵). اما با آشکار شدن موردهای شکست بازار، دخالت دولت را برای جبران لازم دانستند گروهی نیز بازگشت به ارزش‌های اخلاقی^۲ را بهترین راه می‌دانند (۶). در این مطالعه،

محیط کسب و کار، به مجموعه عواملی گفته می‌شود که؛ در اداره بنگاه‌ها اثر دارند ولی خارج از کنترل مدیران بنگاه‌ها هستند (۱). عواملی مانند: قوانین و مقررات، کیفیت خدمات بخش عمومی، ریسک و رقابت^۱ در اقتصاد، زیر ساخت‌های موجود، تعطیلات رسمی و.... از جمله مولفه‌های محیط کسب و کار هستند (۲). بانک جهانی همه ساله ۱۰ مؤلفه مشترک در محیط کسب و کار را در همه کشورهای از طریق نظرسنجی از

* نویسنده مسؤول: نشانی الکترونیکی: S_kianpoor@pnu.ac.ir

ضمن بیان رابطه اخلاق و اقتصاد به صورت عملی و عینی، عمده‌ترین مسائل در نظر گرفته نشدن اخلاق بررسی شده است که به ایجاد رانت^۳، فساد اخلاقی و سازوکارهای قاچاق^۴ کمک می‌کند و باعث عدم توسعه یافتگی^۵ کشورها خواهد شد.

اثر فساد اخلاقی اقتصادی^۶ و قانون شکنی بر توسعه اقتصادی^۷

طی چهار دهه گذشته، ما شاهد برخی از چشمگیرترین معجزه‌های اقتصادی در تاریخ جهان بوده ایم. در سال ۱۹۶۳ درآمد یک شهروند معمولی در کره جنوبی و کنیا با هم برابر و تنها چندصد دلار در سال بود. پس از چند دهه، کره جنوبی ابتدا با تولید منسوجات، سپس، آهن و فولاد و سرانجام صنایع خانگی پیشرفته و کالاهای الکترونیک، موفق به جهش اقتصادی چشمگیری شد. شهروندان کره جنوبی اکنون چنان زندگی می‌کنند که با سطح زندگی ژاپنی‌ها یعنی استعمارگران سابق‌شان و نیز بسیاری از کشورهای اروپایی برابری می‌کنند. اما زندگی امروزی یک شهروند معمولی کنیایی تفاوت چندانی با سطح زندگی او در سال ۱۹۶۳ نکرده است^(۵). در این زمینه، این سوال در ذهن متبلور می‌گردد که؛ چرا کشور کنیا از کره جنوبی کمتر توسعه یافته‌تر است. در این مطالعه، به رابطه میان فساد اخلاقی (منظور از فساد اخلاقی، عدم ارزش و اخلاق اقتصادی^۸ اسلامی در محیط کسب و کار^۹ است که باعث عدم توسعه یافتگی می‌شود) و خشونت با فقر و عقب ماندگی پرداخته‌ایم^(۷). همه ما می‌دانیم که در بسیاری از کشورها رشوه خواری رواج دارد. واردکنندگان به هزاران ترفند متوسل می‌شوند تا تعرفه گمرکی نپردازند اما، دانستن این واقعیت‌ها به ظاهر، در مبارزه و مقابله با تبهکاری اقتصادی^{۱۰} به ویژه در کشورهای در حال توسعه توفیق چندانی نداشته است. واقعیت این است که، آنچه که بیش از جرمه و زندان مانع از قانون شکنی می‌شود باور اغلب مردم است که تجاوز به قانون را کار درستی نمی‌دانند. در بیشتر موارد، وجدان مردم به عنوان یک اصل اخلاقی آنها را از قانون شکنی باز می‌دارد. شخصیت‌های جامعه ستیز، از این قبیل قیدوبندهای بازدارنده تا حدود زیادی آزادند^(۸). سازمان شفافیت بین‌المللی، فساد اخلاقی اقتصادی را استفاده غیرقانونی از موقعیت دولتی به

منظور انتفاع خصوصی تعریف می‌کند و بنابراین، تعریف فساد پدیده‌ای است که در خفا صورت می‌گیرد^(۷). حال این سوال پیش می‌آید که آیا می‌توان با سوال از مسئولین شرکت‌ها در مورد بده بستان‌های مخفیانه آنها کسب اطلاع کنیم یا از رشوه گیران دولتی^{۱۱} بپرسیم که ماهیانه چقدر درآمد اضافی دارند. به طور کلی، اقتصاددانان در مورد آنچه که مردم در موارد مختلف می‌گویند مشکوک و بدبین هستند و این قبیل پاسخ‌ها را حرف بی ارزش می‌نامند، زیرا حرف به طور حتم با تعهد عملی یا پشتوانه پولی همراه نیست^(۹). اگر درصدد برآورد کردن میزان رشوه گیری در یک کشور هستیم باید توجه به حرف بی ارزش را کنار گذاشت و ردوبدل شدن پول را دنبال کرد. در این مطالعه، برای کشف دامنه فساد اخلاقی - اقتصادی از ابزارها و روش‌های تحقیق دانش اقتصاد بهره می‌گیریم. این بی تردید کار پرچالشی است اما همان طور که در بخش‌های بعد خواهیم دید، چمدان‌های مملو از پول اغلب ردی از خود باقی می‌گذارند که ما را قادر به دنبال کردن آن خواهند کرد.

اثر فساد اخلاقی اقتصادی و فساد مالی^{۱۲} دولتمردان بر محیط کسب و کار

می‌توانیم با استفاده از یک سوال اثر فساد اخلاقی - اقتصادی دولتمردان بر محیط کسب و کار را بررسی کنیم، سوال می‌تواند به این صورت مطرح شود: آیا پسر رئیس جمهور بودن رابطه معناداری با فساد اخلاقی - اقتصادی و فساد مالی دارد. با توجه به پژوهش‌های موجود، اگر مکان تحقیق را کشور اندونزی انتخاب کنیم و از یک شهروند معمولی اندونزیایی این سؤال را بپرسیم در پاسخ به این سوال جواب مثبت خواهد داد. تامی سوهارتو از فرزندان محمد سوهارتو رئیس جمهور سابق اندونزی بود که در مدت طولانی ریاست جمهوری پدرش، خود و خانواده‌اش به طور مستقیم در صادرات و واردات اندونزی دخالت کرده و میلیاردها دلار اندوختند (امپراتوری تجاری او همه جنبه‌های اقتصاد اندونزی را - تولید سیگار، تولید و پخش برنامه‌های تلویزیونی، خودرو سازی و ... - در بر می‌گرفت). در اواسط دهه ۱۹۹۰ ارزش دارایی‌های خالص شخصی او ۸۰۰ میلیون دلار برآورد شده بود^(۱۰). حال این سوال پیش خواهد

آمد که چه مقدار از میلیون‌ها دلار ثروت تامی به برکت توانایی‌های او به عنوان یک سرمایه‌گذار و مدیر حاصل گشته و چه مقدار آن از سخاوت و حمایت پدرش به دست آمده بود. برای پاسخ به این سؤال، ما از شواهدی استفاده می‌کنیم که بازار به ما نشان می‌دهد. بسیاری از بازرگانان برخوردار از ارتباط‌های سیاسی در شرکت‌های عضو بورس جاکارتا سرمایه‌گذاری‌های هنگفت داشتند، از جمله در شرکت بیمانتاراسیترا که یک مجتمع عظیم رسانه‌ای بود و تامی سوهارتو سهام‌دار عمده آن به شمار می‌رفت، اما بسیاری از شرکت‌های دیگر هم بودند که سهام‌شان در بورس جاکارتا خرید و فروش می‌شد و از ارتباطات سیاسی چندانی هم برخوردار نبودند که از مهمترین آنها شرکت‌های متعلق به ابورزال بکری بود که در معاملات املاک و نیز تولید روغن نخل فعالیت داشتند. از آنجا که ارزش سهام تامی سوهارتو از ارتباط او با پدرش ناشی می‌شد پس، هر نشانه‌ای از این که سوهارتو ممکن است برای مدت زیادی در قدرت باقی نماند می‌باید، به کاهش ارزش سهام شرکت بیمانتاراسیترا منجر گردد. با مشاهده کاهش ارزش سهام شرکت‌های مرتبط مانند: شرکت بیمانتاراسیترا بر اثر اخبار بد در مورد سلامتی سوهارتو و مقایسه آن با کاهش (یا افزایش) ارزش شرکت‌های کم ارتباط‌تر مانند: شرکت‌های آقای بکری خواهیم توانست ارزش بازاری ارتباط با رئیس جمهور را محاسبه کنیم. در چهار ژوئیه ۱۹۹۶ اعلامیه‌ای که از طرف دولت منتشر شد بازار سهام جاکارتا را به تلاطم انداخت. اعلامیه حاکی از آن بود که سوهارتو برای یک چک آپ کامل عازم آلمان است. بازار بورس جاکارتا غرق در شایعه‌هایی مبنی بر سکه قلبی سوهارتو و یا سفرش به آلمان برای یک عمل قلبی اضطراری بود. شاخص ترکیبی بورس جاکارتا (JCI)^{۱۳}، معیاری است که عملکرد کلی بازار سهام اندونزی را نشان می‌دهد، در روزی که بیانیه دولت منتشر شد، ۲/۳ درصد نزول کرد. با پراکنده شدن شایعه‌های نگران کننده در بازار بورس طی روزهای چهارم و پنجم ژوئیه، قیمت سهام بیمانتارا سیترا سقوط آزاد را آغاز کرد. چشم انداز یک بیمانتارای بدون ارتباط با رئیس جمهور، بسیاری از سرمایه‌گذاران را چنان وحشت زده کرد که فروش سریع سهام خود و گریز از مهلکه احتمالی را عاقلانه‌ترین کار دانستند. هجوم برای فروش سهام

موجب شد که فقط طی دو روز، قیمت سهام بیمانتارا سیترا بیش از ۱۰ درصد کاهش یابد. هفته بعد از این ماجرا، پزشکان آلمانی سوهارتو وضعیت جسمانی او را عالی اعلام کردند. با این اخبار، ارتباطات سیاسی بیمانتارا سیترا دستکم برای آینده نزدیک، محکم و پایدار به نظر می‌رسید. سرمایه‌گذاران، برای خرید سهام این شرکت هجوم آوردند و قیمت آن بار دیگر افزایش یافت. بین سال‌های ۱۹۹۵ و ۱۹۹۷ پنج بار دیگر شایعه‌هایی در مورد بیماری سوهارتو رواج یافت. در همه این موارد، قیمت سهام بیمانتارا سیترا و سایر شرکت‌های مرتبط با سوهارتو کاهش یافتند. در حالی که، ارزش سهام شرکت‌های آقای بکری یا ثابت ماندند یا اندکی افزایش یافتند. بازار به شیوه مبتنی بر منطق خود بارها و بارها نشان داد که، در اندونزی ارتباط سیاسی در سودآوری شرکت‌ها تأثیری چشمگیری دارد(۶). اما ارزش این ارتباطات دقیقاً چقدر است؟ برآورد تحقیق نشان می‌دهد که؛ به اعتقاد سرمایه‌گذاران در حدود ۲۵ درصد ارزش شرکت‌های برخوردار از ارتباط‌های نزدیک سیاسی در صورت سقوط ناگهانی رژیم سوهارتو از میان می‌رفت. اما ۲۵ درصد از ارزش یک شرکت دقیقاً چقدر است؟ هنگامی که شرکت اپل در سال ۲۰۰۶ با سر و صدای بسیار و جشنی باشکوه آغاز عرضه آیفون به بازار را اعلام کرد، قیمت سهام اپل، ۸ درصد افزایش یافت و هنگامی که شرکت داروسازی فایزر در سال ۱۹۹۹ به گونه‌ای غیرمنتظره ناگزیر شد که همه کپسول‌های تروان - دارویی که به عنوان آنتی بیوتیک قرن آینده معرفی شده بود - را از بازار جمع‌آوری و معدوم کند قیمت سهام شرکت فایزر ۱۰ درصد تنزل کرد. بدین ترتیب، می‌توان نتیجه گرفت که؛ ارتباطات سیاسی بسیار بیشتر از کشف یک داروی جدید و نویدبخش یا یک نوآوری فنی مرز شکن یا حتی بیشتر از هر دو این دستاوردها بر روی هم ارزشمند است(۱۱).

تأثیر متقابل مخاطره اخلاقی و سازوکار قاچاق کالا

در این مطالعه، برای اندازه‌گیری سوء استفاده قاچاقچیان از ضعف مقررات تجاری و سوء استفاده‌های اخلاقی آنان، هنگ‌کنگ را که یکی از پیشرفته‌ترین بنادر آب‌های عمیق در جهان است و همه ساله کالاهایی به ارزش نزدیک به ۷۰۰

میلیارد دلار از بندر غول آسای آن روانه بازارهای جهان می‌شود انتخاب نمودیم. پویایی اقتصادی ایالات‌های جنوبی چین نتیجه مستقیم انقلابی است که در حمل و نقل کانتینری به وقوع پیوسته و تجارت جهانی را متحول کرده است. بارگیری و تخلیه کالاها امروزه با استفاده از جرثقیل‌های ۶۰ متری غول آسا صورت می‌گیرد که کانتینرهای استاندارد شده ۱۲ متری را از کشتی بلند می‌کنند و به طور مستقیم روی کامیون‌ها یا واگن‌های قطار قرار می‌دهند و یا بالعکس. در عین حال، این شیوه‌های کارآمد بارگیری و تخلیه برای قاچاقچیان کالا نیز فرصت‌های مغتنمی پدید آورده است. در بیشتر موارد، بازرسی همچنان به روش سنتی یعنی با نگاه کردن به محموله کانتینرها انجام می‌پذیرد. با توجه به اینکه فقط در طول سال ۲۰۰۶ در حدود ۲۴ میلیون کانتینر ۴۰ فوتی در بندر هنگ کنگ جابجا شده‌اند - یعنی ۲۷۰۰ کانتینر در هر ساعت - مأمورین گمرک قادرند تنها محتویات بخش کوچکی از محموله‌ها را بررسی کنند. در عمل، هیچکس به درستی نمی‌داند که با میلیون‌ها کانتینر هم شکل و ناشناخته چه کالاهایی به این سو و آن سو روانه می‌گردند. کالاهایی که به وسیله قاچاقچیان چینی روانه بازار می‌شدند در اصل غیرقانونی نبودند (مانند مواد مخدر) آنها کالاهایی مانند: تنباکو، بنزین، اتومبیل‌های گرانیقیمت، تلویزیون و دیگر کالاهایی که تعرفه گمرکی^{۱۴} بالا داشتند، را وارد چین می‌کردند. کلک کار در این بود که آنها این کالاها را بدون پرداخت تعرفه رسمی گمرکی وارد کشور می‌نمودند. سؤال اساسی این است که؛ قاچاقچیان از چه روش‌های غیر اخلاقی اقتصادی برای وارد کردن کالاهای خود به چین استفاده می‌کرده‌اند؟ با استفاده از آمار رسمی داد و ستد و کمک از عقل سلیم اقتصادی، می‌توان تصویر روشنی از اوضاع را به دست آورد (۶). روش کار این بود که؛ گزارش‌های مربوط به صادرات کالا از کشور الف به کشور ب را با آمار گزارش شده از واردات کشور ب با یکدیگر مقایسه کنیم. تفاوت این دو رقم یعنی تفاوت ارزش صادرات گزارش شده از ارزش واردات گزارش شده رقم قاچاق برآورد شده ما خواهد بود. دلیل کارایی این روش آن است که، در بیشتر کشورها به صادرات کالاها هیچ گونه عوارض و تعرفه‌ای تعلق نمی‌گیرد و در نتیجه انگیزه‌ای برای دروغگویی

وجود ندارد (۱۲). براساس آمار رسمی واردات چین، تعداد بسیار زیادی کانتینر مملو از سیگار و اتومبیل، بندر هنگ کنگ را به مقصد چین ترک کرده بودند اما، هرگز به سرزمین اصلی نرسیده بودند. برای محاسبه ارزش تخلقاتی، معیار خلأ قاچاق^{۱۵} مورد استفاده قرار گرفت. بر اساس آمار رسمی تجارت میان هنگ کنگ و چین (۱۹۹۸-۱۹۹۶) به روشنی پیداست که خلأ قاچاق برای کالاهای با تعرفه سنگین به نحو چشمگیری گسترده‌تر از این خلأ برای کالاهای کم تعرفه است (۱۳). بر اساس محاسبات مطالعه حاضر، به ازای هر ۱ درصد افزایش در نرخ تعرفه، خلأ قاچاق ۳ درصد افزایش می‌یابد. تصور کنید چنانچه دولت، نرخ تعرفه برای کالاها را دو برابر می‌کرد درآمدش از محل تعرفه هر کالایی که وارد کشور می‌شد به دو برابر افزایش می‌یافت. محاسبات نشان می‌دهند که؛ در آن صورت قاچاق این کالاها در حدود ۶۰ درصد بیشتر می‌شد (۳ درصد در ازای هر ۱ درصد افزایش در نرخ تعرفه)، به بیان دیگر، با بالا رفتن شدید نرخ تعرفه، دولت در حقیقت درآمد کمتری از عوارض گمرکی به دست می‌آورد زیرا، در این حالت تعداد بیشتری از وارد کنندگان به خلاف کاری و قاچاق کالا و به ایجاد ارزش اقتصادی به صورت غیر اخلاقی متوسل می‌شوند. محاسبات نشان می‌دهد که به طور کلی افزایش نرخ تعرفه‌ها به رقمی بالاتر از حدود ۳۰ درصد به کاهش درآمدهای گمرکی دولت چین (به علت زیان‌های ناشی از قاچاق) منجر می‌گشت. اما، این سوال پیش می‌آید که؛ اگر افزایش تعرفه‌ها تنها به کاهش درآمدهای گمرکی دولت منجر می‌شد، چرا در دهه ۱۹۹۰ بیش از نیمی از کالاهای وارداتی به چین مشمول نرخ‌های تعرفه بالاتر از ۳۰ درصد می‌شدند؟ پاسخی که در این تحقیق بدان دست یافتیم این بود که؛ کارگزاران فاسد دولتی به عمد تعرفه‌ها را بالا نگه می‌داشتند. البته قاچاق‌کنندگان کالا ممکن بود برای فرار از پرداخت تعرفه‌های سنگین به فریب مسئولین گمرک متوسل شوند و کالاهای با تعرفه بیشتر را چیز دیگری اظهار کنند به این امید که مشتشان باز نمی‌شود، اما چرا به چنین خطری تن دهند؟ چرا خطر دستگیری و گرفتارشدن در چنگال نظام قضایی چین - که در آن قاچاق کلان کالا مجازات‌هایی از ده سال حبس دریک اردوگاه کار اجباری تا اعدام را در پی دارد - را به جان

می‌شدند، همچنین میل‌گردهای فولادی در اظهار نامه‌ها، کلاف نرمه قلمداد می‌شدند. همچنین تعرفه پیراهن‌های پشمی نیز عجیب و غریب است چرا که قیمت بستگی به این دارد که پیراهن مذکور مردانه یا زنانه می‌باشد. تعرفه پیراهن پشمی مردانه ۱۸ درصد است که ۲ برابر تعرفه همین پیراهن از نوع زنانه‌اش می‌باشد. تعرفه مایو بانوان ۲۷/۸ درصد است که ۱/۵ برابر تعرفه مایو آقایان است (۱۴). محققان و صاحب‌نظران در مورد آمار واردات و صادرات البسه در آمریکا، به تحقیقات مفصلی دست نزده‌اند، اما پیش‌بینی می‌کنند که تعداد قابل توجهی پیراهن پشمی، لباس شنا و انواع لباس‌های دیگر به هنگام ورود به آمریکا تغییر جنسیت می‌دهند. بهترین راه برای پایان دادن به این وقایع عجیب، رفع تبعیض جنسی از نرخ تعرفه است (۱۵). تعرفه‌های بالا و یا تفاوت‌های تعرفه‌ای بین پوشاک مردان و زنان نوعاً به این دلیل وضع شده‌اند که افراد خاصی از آن منتفع می‌شوند. تغییرات ساده‌ای که به لحاظ عقل سلیم اقتصادی کاملاً منطقی و اخلاقی جلوه می‌کنند با منافع شرکت‌های بزرگ یا مأمورین فاسد گمرک و یا دیگر مجریان قانون در تضاد قرار دارند. به همین دلیل است که تلاش برای اصلاحات اساسی در نرخ‌های تعرفه در موارد بسیار، راه به جایی نمی‌برند (۱۱).

آیا ارتباطی میان فساد و فرهنگ^{۱۶} جوامع وجود دارد؟

برای یافتن ارتباط میان فساد و فرهنگ بهتر است بحث را با یک سوال شروع کنیم و آن اینکه چه عواملی موجب می‌شوند که ساکنان نیویورک و سان فرانسیسکو هنگامی که اتومبیلشان به علت سرعت غیرمجاز توسط پلیس متوقف می‌شود، اسکناس ۲۰ دلاری را در دست پلیس نمی‌گذارند. در حالی که، این قبیل بده بستان‌ها در جاده‌های پر هرج و مرج لاگوس، داکا و حتی در پالموی ایتالیا امری عادی به شمار می‌رود. علت آنکه به پلیس‌های خیابان‌های نیویورک پیشنهاد رشوه نمی‌شود این است که؛ چنین کاری احتمال اقامت در فضای نه چندان دوستانه زندان را به دنبال دارد اما، حقوق ماهیانه مأموران پلیس لاگوس بیشتر از ۲۰ دلار نیست و آنها برای گذران زندگی خود و خانواده‌شان به این درآمد اضافی نیاز دارند (۱۶). در ایالات متحده هیچ کس از کسی انتظار ندارد که برای وصل شدن انشعاب یا

می‌خرند؟ مسئولین گمرک در سراسر جهان نیز دریافته‌اند که با چشم بستن بر تخلفات (در ازای سهم‌شان) از وضعیت مالی بهتری برخوردار خواهند بود. برای نمونه، فرض کنید که یک قاچاقچی بزرگ (مثلاً آقای X) در نظر داشت محموله‌ای شامل هزار مرغ منجمد که قیمت هر کدام ۱۰ یوان بود به کشور وارد کند و طبق معمول به دنبال راهی می‌گشت که از پرداخت تعرفه ۲۰ درصدی مرغ منجمد شانه خالی کند. آقای X به منظور کاهش مبلغ تعرفه محموله‌اش می‌توانست ادعا کند که محتوای کانتینر او اساساً مرغ نیست بلکه پرنده دیگری است که نرخ تعرفه پایین تری دارد. برای نمونه، چنانچه نرخ تعرفه واردات بوقلمون به چین ۱۰ درصد باشد، آقای X می‌توانست ادعا کند که کالای درون کانتینر او گوشت منجمد بوقلمون است و بدین ترتیب، مبلغ کل تعرفه پرداختی‌اش را به نصف تقلیل دهد. مرغ و بوقلمون وزن کم و بیش مشابهی دارند و تمهیدات مورد نیاز برای حمل و نقل آنها نیز مشابه است. واقعیت هم این است که در دوره مورد مطالعه، ارزش محموله‌های سنگین تعرفه مرغ منجمد که از مبدأ هنگ کنگ به چین وارد شده کمتر از ارزش محموله‌های مرغ منجمد صادر شده از هنگ کنگ به مقصد چین بوده است. اما آنچه که واقعاً صورت می‌گیرد واکنش قاچاقچیان کالا به تعرفه‌های سنگین و ناهماهنگ دولت چین است که در تغییر و تبدیل برچسب‌ها تبلور می‌یابد و درباره نوع کالاهایی که وارد کشور کرده بودند دروغ گفته بودند. بنابراین، نقطه آغاز اصلاحات می‌توانست وضع تعرفه‌های یکسان برای همه کالاهایی باشد که مشابهت آنها در حدی است که تعویض برچسب، آنها را امکان‌پذیر می‌سازد. ایالات متحده آمریکا همانند چین با گوناگونی تعرفه‌ها دست به گریبان است که زائیده ترکیبی از دیوانسالاری دولتی و بی میلی به تغییر و فشار لابی‌های قدرتمند صنایع مختلف این کشور است. صنعت فولاد نمونه بارزی از این وضعیت آشفته است. واردکنندگان آمریکایی از پراکندگی گسترده در تعرفه محصول‌های مشابه فولاد، با نرخ‌های تعرفه‌ای که از چند پنی تا چند صد دلار در هر تن متغیر بود سوء استفاده می‌کردند و سودهای کلان به جیب می‌زدند. مفتول‌های پست (با تعرفه ۱۰ درصدی) به کشور وارد و به عنوان مفتول‌های درجه یک (معاف از تعرفه) اظهار

خط تلفن یا برق خانه‌اش رشوه پردازد. در حالی که، در بسیاری از کشورها این رسمی رایج است. سؤالی که به ذهن می‌رسد آن است که؛ آیا فساد مالی و اخلاقی تنها مسئله‌ای مرتبط با ضعف اجرای قوانین است یا عوامل دیگری نیز در آن دخیل هستند؟ پاسخ به این سؤال در سیاستگذاری برای مبارزه با فساد اخلاقی - اقتصادی و اثر آن روی توسعه اقتصادی اهمیت اساسی دارد (۱۷). توجه به رفتار دیپلمات‌های سازمان ملل در این زمینه تا اندازه‌ای روشن‌گر این ماجرا است. طبق قانون، دیپلمات‌های سازمان ملل برای خلاف‌های پارکینگی خود نباید جریمه‌ای پرداخت کنند. دیپلمات‌ها بر خلاف شهروندان عادی مجبور به پرداخت جریمه‌های صادر شده نیستند. پس عاملی که موجب می‌شود یک دیپلمات سازمان ملل جریمه پارکینگی غیرمجازش را پردازد و یا به دنبال مکان مجاز پارک خودرو باشد، مسئله‌ای است که ذهن را درگیر می‌کند. پرداخت جریمه یا پارک در مکان مجاز کار درستی است که باید انجام شود و مسئله مربوط به وجدان اخلاقی و فرهنگ است. تعریف فساد در مراکز معتبر بین المللی، استفاده غیرقانونی از موقعیت دولتی برای انتفاع خصوصی است (۱۸). منافع حاصل از نادیده گرفتن قانون برای ملیت‌های مختلف، یکسان است. درحالی که، هزینه‌های اجتماعی یا روانی آن بستگی به نگرش شخصی هر یک از دیپلمات‌ها به قانون شکنی دارد و به طور منطقی می‌توان این احساس گناه (یا عدم احساس گناه) از نقض قانون را جزئی از فرهنگ اخلاقی هر دیپلمات به شمار آورد، دیپلمات‌هایی که ندای وجدان محدودشان می‌سازد، علیرغم برخورداری از این امتیاز، قوانین را رعایت می‌کنند. محققان و صاحب‌نظران با استفاده از اطلاعات و آمار تفصیلی موجود در شهرداری نیویورک برای دوره‌ای هشت ساله - نوامبر ۱۹۹۷ تا نوامبر ۲۰۰۵ - همه جریمه‌های پارکینگی را با نام و کشور متبوع دیپلمات خلافکار تطبیق داده و زمان دقیق وقوع جرم، نوع خلاف و محل وقوع آن را نیز مشخص کرده‌اند و توانستند رفتار پارکینگی هر دیپلمات را در سازمان ملل پیگیری کنند. بالاترین تعداد برگ جریمه پرداخت نشده مربوط به دیپلمات کویتی (سفیر X) است. سفیر X در آوریل سال ۱۹۹۹ وارد نیویورک شد و در همان ۸ ماه باقی مانده سال ۱۹۹۹ تعداد ۲۴۹ بار جریمه شد. در سال بعد

۵۲۶ بار جریمه شد - یعنی بیش از ۱۰ خلاف در هفته یا ۲ خلاف در هر روز کاری - و تا ماه اوت سال ۲۰۰۱ نیز تعداد ۳۵۱ خلاف دیگر انجام داد. تعداد قابل توجهی از جریمه‌های پارکینگی سفیر X در محله گرینویچ و آپر ایست ساید برای ایشان صادر شده‌اند. هر دو این محله‌ها با سازمان ملل فاصله زیادی دارند اما، هر دو محل، مرکز رستوران‌های شیک و درجه یک نیویورک هستند (۱۹). از دید یک اقتصاددان، رفتار سفیر X، به هیچ وجه غیرمعقول نیست اما، غیر اخلاقی است. در حقیقت، بر اساس نظریه اقتصادی و تا هنگامی که شهرداری نیویورک حق تنبیه دیپلمات‌ها برای پارکینگی غیرمجاز را ندارد. این رفتاری است که همه دیپلمات‌ها باید در پیش گیرند. هنگامی که پرونده سفیر خوش‌گذران کویتی (سفیر X) را رها می‌کنیم و پرونده نمایندگی دولت نروژ در سازمان ملل را پیش روی خود قرار می‌دهیم، نخستین نمونه‌های انسان غیر اقتصادی^{۱۷} اما اخلاقی را در مقابل مشاهده می‌کنیم. هیچ یک از دیپلمات‌های نروژی مأمور در سازمان ملل، حتی یک برگه جریمه پرداخت نشده پارکینگی غیر مجاز در تمام دوره مورد بررسی نداشته‌اند. دیپلمات‌های کشور همسایه آنها، یعنی سوئد، نیز کارنامه مشابهی دارند. این واقعیت که، نروژی‌ها و سوئدی‌ها به رعایت قوانین پایبندند، می‌تواند نمایانگر وجود رابطه‌ای میان فساد اخلاقی اقتصادی و فرهنگ باشد (۲۰).

مخاطره فساد اخلاقی - اقتصادی در پیمانکاران

دولتی

از زمانی که بشر جاده را شناخته است، سیاستمداران فاسد و پیمانکاران نادرست در بودجه‌های طرح‌های جاده سازی دست می‌برده‌اند و جیب‌های خود را می‌انباشته‌اند. الکا پون‌های کوچک محلی از دیرباز دریافته‌اند که با ترفندهای مختلف (افزایش مبلغ قرارداد، افزایش مبلغ بودجه، کاهش سیمان استفاده شده در بتون مورد استفاده) می‌توان درآمد خالص حاصل از جاده سازی را بالاتر برد (۲۱). کنیا، از جمله کشورهایی است که شهروندانش خیابان‌های پراز دست انداز و ترافیک سنگین پایتخت کشورشان را ناشی از زیاده روی پیمانکاران در ارتکاب همین شیوه‌های سنتی تخلف و تقلب می‌دانند. در سال ۲۰۰۴ تنها ۱۴ درصد از

شرایط مقرر شده تخلف ورزیده بودند یا خیر. محققان و صاحب نظران برآورد کردند که، هزینه ساخت جاده‌ای که پیمانکاران روستایی احداث کرده بودند فقط ۶۰۰۰ دلار بوده است. با توجه به انعقاد مبلغ ۹۰۰۰ دلاری معلوم شد که ۳۰۰۰ دلار یا ثلث هزینه جاده سازی اختلاس شده است. نتیجه تحقیق محققان و صاحب نظران نشان می‌دهد؛ در روستاهایی که اعلام شده بود پروژه‌ها حسابرسی می‌شوند به میزان چشم‌گیری از اختلاس جلوگیری شده بود. در روستاهای گروه کنترل (که در آنها هیچ اقدامی برای جلوگیری از فساد صورت نگرفته بود) به طور متوسط در حدود ۳۰ درصد بودجه جاده سازی ناپدید شده بود. در حالی که، در روستاهایی که به پیمانکاران هشدار داده شده بود که عملیات آنها مورد بازرسی و حسابرسی قرار خواهد گرفت، میزان اختلاس بودجه کمتر از ۲۰ درصد بود. بنابراین، ترس از حسابرسی، میزان اختلاس را در حدود یک سوم کاهش داده بود. اما تأثیر مشارکت اهالی در تصمیم‌گیری‌ها و برگزاری جلسات روستایی تأثیر چندانی بر میزان اختلاس نگذاشته و در این مورد دموکراسی روستایی کارساز واقع نشده بود. میزان اختلاس در روستاهایی که اهالی در تصمیم‌ها مشارکت و بر عملکرد پیمانکاران نظارت داشتند، به تقریب، به همان اندازه اختلاس در روستاهایی بود که هیچ اقدامی برای جلوگیری از تقلب صورت نگرفته بود (۲۲).

نتیجه‌گیری

برخی از وارد کنندگان کالا به ترفندهای گوناگون متوسل می‌شوند تا از پرداخت حقوق و عوارض گمرکی شانه خالی کنند. برخی از خلافکاران با استفاده از ارتباطی که صاحبان قدرت و نفوذ برقرار می‌کنند منافعی را نصیب خود می‌سازند. در برخی جوامع، رشوه دادن و رشوه گرفتن امری عادی و رایج است. اما، این ترفندها چه ماهیتی دارند و دولت چگونه می‌تواند با این قبیل خلافتکاری‌ها مقابله کند و از دامنه آنها بکاهد؟ بی‌تردید ناکامی در دستیابی به نرخ رشد سریع اقتصادی در راستای اخلاق اقتصادی و بهبود شرایط زندگی مردم در یک کشور ناشی از عوامل گوناگون و متنوعی است. دو عامل از مهمترین عوامل

کل جاده‌های کشور کنیا آسفالت شده بودند در صورتی که در سال ۱۹۹۰ تنها ۱۳ درصد از جاده‌ها پوشش آسفالت داشتند، این روند نشان دهنده تغییرات بسیار اندک جاده سازی بوده است. به دلیل شرایط نابسامان زیرساخت‌های شبکه حمل و نقل در کنیا، مسافتی که باید در یک ساعت پیموده شود، به سفری پرمشقت و یک روزه مبدل می‌گردد. همچنین، کنیا یکی از بالاترین نرخ‌های مرگ و میر ترافیک جاده‌ای را در سراسر دنیا به خود اختصاص داده است که این نیز بیشتر ناشی از وجود دست اندازهای شدید در بزرگراه‌های این کشور است. این یکی از مسائل مربوط به اقتصاد توسعه است که نشان می‌دهد، علم اقتصاد چگونه می‌تواند در مورد راهکارهای ریشه‌کنی فساد و رشوه خواری در امر جاده‌سازی به ما کمک کند. بررسی این مسئله از جمله اهداف محققان و صاحب نظران بود که در قراردادهای جاده سازی اندونزی به تحقیق و تفحص این موضوع پرداختند. با توجه به آمار و ارقام گردآوری شده توسط بانک جهانی، ۶۰۰ روستا در اندونزی با استفاده از بودجه‌ای که بانک جهانی به هر یک در حدود ۹۰۰۰ دلار اختصاص داده بود دریافت کردند تا از آن برای ساخت جاده‌های روستایی استفاده نمایند. نحوه کار بدین صورت بود که؛ برای کاهش احتمال فساد پیمانکاران به برخی از روستاها اعلام شد که پروژه‌های راه‌سازی و صورت حساب‌های مالی آنها پس از اتمام مورد بازرسی و حسابرسی قرار خواهند گرفت. در دیگر روستاها، اختیار تصمیم‌گیری به اهالی روستا واگذار شد. بدین ترتیب که، افراد علاقمند روستا در مکانی اجتماع می‌کردند و طرح‌هایی را که از طرف مسئولین محلی برای جاده‌سازی پیشنهاد می‌شد، مورد بحث و بررسی قرار می‌دادند. اما محاسبه مقدار تخلف صورت گرفته و پول‌ها اختلاس^{۱۸} شده کار بسیار دشواری است. بدین منظور، برای محاسبه هزینه ساخت جاده‌ها، ابتدا گروه‌هایی از مهندسين خبره به کل ۶۰۰ روستا اعزام شدند تا کیفیت جاده‌های ساخته شده را ارزیابی کنند. برای نمونه: مهندسين می‌توانند با حفر سوراخ‌ها و بیرون آوردن نمونه‌هایی از زیر سازی جاده‌ها دریابند که آیا پیمانکاران در زیرسازی جاده‌ها از ماسه‌های ارزان قیمت استفاده کرده‌اند یا از گراول با کیفیت و این امر نشان دهنده این موضوع است که آیا پیمانکاران از

بازدارنده این فرایند در بسیاری از کشورهای در حال توسعه به شمار می‌روند. یکی از این دو عامل، فساد مالی است که در بسیاری از کشورهای در حال توسعه حالتی فراگیر دارد و دیگری خشونت و جنگ‌های محلی پایان ناپذیری است که به ویژه در قاره آفریقا از موانع اصلی ناکامی در پیشرفت اقتصادی به شمار می‌آید.

هم اکنون، در شرایطی قرار داریم که رفته رفته فناوری در کشور در حال نهادینه شدن است و طبیعی است که عدم توجه به معیارهای اخلاقی و تاکید مطلق بر فناوری و دستاوردهای رفاهی و اقتصادی مربوط به آن، مردم کشورمان را دچار نوعی از خود بیگانگی و فاصله گرفتن از فرهنگ اخلاق مدار ملی و مذهبی‌مان خواهد کرد. بنابراین، مبارزه کردن و تحت کنترل درآوردن این چالش‌ها، وظیفه شورانگیز، ضروری و پرزحمت است. اخلاق کسب و کار نیز نیازمند شبکه‌سازی جهانی و جهانی شدن است. در این صورت، درک بسیار غنی‌تری از اخلاق کسب و کار پدید می‌آید که به پیچیدگی کسب و کار نو نزدیک‌تر است و بهتر می‌تواند رهنمودهای اخلاقی را برای انجام عملی کار تجاری تدارک ببیند. بررسی عوامل مؤثر بر توسعه جوامع و تعیین عناصر اساسی آن، دغدغه‌ای است که شناخت آنها به ویژه برای جوامع توسعه نیافته و یا کمتر توسعه یافته، اهمیتی حیاتی دارد چرا که اتخاذ راهبردهای توسعه یافتگی بدون شناخت مؤلفه‌های مزبور، غیرممکن می‌نماید. از جمله عناصر مؤثر بر توسعه یافتگی که مورد توجه جامعه‌شناسان، اقتصاد دانان و... قرار گرفته؛ بررسی نقش و میزان تأثیر اخلاق و محیط کسب و کار است. میزان مفاسد اقتصادی و قانون شکنی از جمله مشهورترین و فراگیرترین مؤلفه‌های محیط کسب و کار محسوب می‌شود و در بیشتر مطالعات و پیمایش‌های محیط کسب و کار مورد توجه قرار گرفته است. اصول اساسی علم اقتصاد، همراه با استفاده از عقل سلیم و اصول اخلاقی^{۱۹} می‌تواند راهنمای ما در ارائه سیاست‌های کارساز باشد. با توجه به این موارد، می‌توان گفت: توسعه، به معنای خاص، یک فرایند کمی، کیفی، تدریجی و مستمر است که در همه بخش‌ها و مناطق رخ خواهد داد. اما، باید توجه داشت توسعه در یک فرایند و سیر تاریخی رخ خواهد

داد و برای رسیدن به یک توسعه همه جانبه و موازی باید تمامی نگاه‌های متفاوت را در یک قالب جمع نمود و در یک بستر برای رسیدن به نقطه مقصود به کار برد. ابتدا باید فرهنگ و ارزش‌های اخلاقی اقتصاد را طی نمود. سپس، در محیط توسعه‌ای و رقابتی به توسعه دست یافت. به منظور رسیدن به توسعه، لزوم توجه به فساد، خشونت و فقر ملت‌ها که از نبود اخلاق اقتصادی و اخلاق محیط کسب و کار^{۲۰} سرچشمه می‌گیرد احساس می‌شود. رفع بنیادی فساد، خشونت و فقر ملت‌ها در راستای انگیزه‌های عملی توسعه اقتصادی جز با پیوند روزافزون اخلاق اقتصادی و اخلاق محیط کسب و کار میسر نخواهد شد.

واژه‌نامه

1. Competition	رقابت
2. Moral Values	ارزش‌های اخلاقی
3. Rent	رانت
4. Contraband Mechanism	سازوکارهای قاچاق
5. The Lack Of Development	عدم توسعه یافتگی
6. Economic Immorality	فساد اخلاقی - اقتصادی
7. Economic Development	توسعه اقتصادی
8. Economic Ethics	اخلاق اقتصادی
9. Business Environment	محیط کسب و کار
10. Economic Crime	تبهکاری اقتصادی
11. Government Bribe-Makers	رشوه گیران دولتی
12. Corruption	فساد مالی
13. Jakarta Stock Exchange Composite Index	شاخص ترکیبی بورس جاکارتا
14. Tariffs	تعرفه گمرکی
15. Contraband Vacuum	خلأ قاچاق
16. Culture	فرهنگ
17. Non-Economic Human	انسان غیراقتصادی
18. Embezzlement	اختلاس

11. Wikipedia. (2013). Suharto .Available at: <http://en.wikipedia.org/wiki/Suharto>. Accessed: Jun 12, 2013.
12. Fasman R, Miguel E. (2008). Economic Gangsters': Corruption, Violence and the poverty of Nations. Princeton University press. P. 15-27.
13. Brunetti A, Kisunko G, Weder B. (1998) .Credibility of Rules and Economic Growth: Evidence from a Worldwide Survey of the Private Sector. World Bank. P. 150-270.
14. Judit K, Czeglédi P. (2008). Economic Freedom in Terms of Kinds of Government Actions: An Empirical Investigation. University of Debrecen. P. 10-90.
15. Sawhill LV. (2008). Perspectives on women and work in America. Cambridge Mass: Mit press. P. 124-190.
16. Ferrelloc Fraedrich J. (1997). Business Ethics. Boston: Houghtonmifflin. P. 5- 67.
17. Sheehy JW. (1990) New York Ethic is Frightening. persandal journal; (69):6.
18. Mirkamali M. (2004). Ethics & social responsibility in educational management. Psychology & educational science; 33(1): 202. (In Persian).
19. Dadgar Y. (2006). Business ethics in Islamic economic view point. Iranian Journal of Trade Studies; (38): 94-100. (In Persian).
20. Carrola. (1989). Business and Society: Ethics and Stakeholder Management. Cincinnati, Ohio: South Western. P. 30-33.
21. Aron J. (2010). Growth and institutions. A review of the evidence. The World Bank. Research observer; (1): 57-70.
22. Olken B. (2007). Monitoring Corruption: Evidence from a Field Experiment in Indonesia. Journal of Political Economy; (2): 200-249.
19. Code of Conduct اصول اخلاقی
20. Business Environment Ethics اخلاق محیط کسب و کار

منابع

1. Ahmadi SV. (2008). Comparative consideration of business climate indexes in Iran and the world . 1sted. Economy policy of the central bank of the Islamic republic of Iran. P. 59-72. (In Persian).
2. Ahmadian M. (2011). Criticize of world indexes of economical freedom. Islamic Parliament Research Center; (12072): 10-15. (In Persian).
3. Ahmadian M. (2011). A review about experiments of other countries in business. Islamic Parliament Research Center. Business studies; (11082): 16-18. (In Persian).
4. Midari A, Ghodjani A. (2008). Assessment & improvement of business environment. Tehran: ACECR publication. P. 50 – 90. (In Persian).
5. Yousefi I. (2007). Professional Conduct among lawyers. Ethics in science & technology; 2(2-4): 10-24. (In Persian).
6. Kiyanpor S, Khalili A. (2012). The economic crisis. 1sted. Andisheye Yaran Publication. P. 50-110. (In Persian).
7. KhaniJazani J. (2009). Moral and Job Conscience in Entrepreneurship. Ethics in Science & Technology; 3(3): 7-36. (In Persian).
8. Islamic Parliament Research Center. (2010). brief of the book " Economic Gangsters .Business studies; (10414): 13-17. (In Persian).
9. Transparency International. (2010). Transparency international condemns threats against member of Dominican. Available at: <http://www.transparency.org>. Accessed: Aug 10, 2011.
10. Daliri H, Mehregan N. (2000). The Role of Religious Capital on Economic Development. Tousee Strajec Journal; (21):119.